

RAZGOVOR: ANTONIO PICUKARIĆ, RAVNATELJ GALERIJE KLOVIĆEVI DVORI

Blago Ermitaža stiglo je u Zagreb

Katarina Velika najzahtjevnija je izložba Klovićevih dvora / Bukovca je u sedam tjedana vidjelo četrdeset tisuća posjetitelja / Danas nije dovoljno postaviti slike na zid i sastaviti katalog, morate raditi i priče / Kulturne institucije više bi se trebale baviti promoviranjem naših umjetnika u svijetu

GORAN GALIĆ

Blago ruskog Ermitaža, jednoga od najvažnijih muzeja na svijetu, bit će izloženo u Klovićevim dvorima od 12. travnja do 29. srpnja. Povod je to razgovoru s Antoniom Picukarićem, ravnateljem Klovićevih dvora.

Gospodine Picukariću, kako je došlo do izložbe Katarina Velika – carica svih Rusa s eksponatima iz Ermitaža? Poznato je da Rusi rijetko posuđuju svoje nacionalno blago.

Izložbu je inicirao Grad Zagreb i ona će biti kruna obilježavanja pedesete godišnjice prijateljstva gradova Sankt Peterburga i Zagreba. Taj projekt dogovara se i priprema već dvije godine i u njemu participiraju ponajprije Grad Zagreb, a onda i Ministarstvo kulture i Turistička zajednica. S obzirom na naš prostor i iskustvo, i kustosko i tehničko, mi smo bili jedina opcija za takav projekt, koji smo objeručke prihvatili. Riječ je o vrlo skupoj i zahtjevnoj izložbi u svakom pogledu. To će biti velika izložba koja je radena ne samo za Hrvatsku nego i za sve zemlje u susjedstvu. U tom smjeru radimo i kampanju s Turističkom zajednicom. Termin izložbe obuhvatit će svibanj, lipanj, srpanj, kad je mnogo turista u gradu. Mislim da će to biti jako dobra, ako ne i najbolja i najzahtjevnija izložba koju je Galerija Klovićevi dvori radila. Mi smo imali velike strane *blockbuster*-izložbe, od Otomanskog Carstva do njemačkog ekspresionizma, Picassa, Chagala. No to su bile uglavnom putujuće izložbe u kojima smo mi imali priliku donijeti nečiju zbirku. Ova izložba koncipirana je isključivo za Klovićeve dvore, Zagreb i Hrvatsku.

Što će sve posjetitelji moći vidjeti?

Na dvije etaže galerije bit će izloženo više od tisuću eksponata. Obuhvaćene su gotovo sve zbirke iz Ermitaža. U prvoj etaži sve je zasnovano na Katarini, od njezinih najmlađih dana do razdoblja kad je postala carica svih Rusa, dok je druga etaža presjek spomenutih zbirki. Tu su Katarinine memorabilije, osobni predmeti, odjeća, ne samo njezina, nego i unuka, djece, njezinih ljubavnika... Bit će izloženo i oružje, uporabni predmeti, porculan, zbirka slikarstva, nešto skulpture. U dvije prostorije bit će njezini dragulji.

Tko je sve radio na izložbi?

Uz kustosicu izložbe iz Ermitaža Nataliju Vakarala na izložbi rade Iva Sudec i Danijela Marković, naše dvije kustosice. One čine autorski tim izložbe. Tekstovi su uglavnom iz Ermitaža. Evo već sad imamo desetak, što kustosa što restauratora i konzervatora, koji su došli u pratnji eksponata. Na realizaciji najvećim dijelom radi naša tehnika i to u vrlo kratkom roku. Pregovori o samoj izlož-

bi, kao što sam već rekao, trajali su oko dvije godine. No nakon svih tih pregovora ostala je najvažnija stvar, financije. A iznosi o kojima govorimo za hrvatske su standarde vrlo veliki. Moram zahvaliti ponajprije Gradu, a onda i Ministarstvu kulture, što smo uspjeli financirati projekt ovakvih razmjera.

Možemo li govoriti o brojkama?

To se mijenja. Mogu vam reći neke stavke koje su definirane već u startu, koje su stvari ugovora, poput osiguranja. Treba napomenuti da kod tako velikih projekata oni određuju tko je prijevoznik, koji su uvjeti prijevoza i sl. Znači za osiguranje, prijevoz i izradu ambalaže, dokumentaciju, iznos se za ovu izložbu kreće oko petsto tisuća eura, što je golema cifra za hrvatski standard. Ali to nije previše za ono što Hrvatska i Zagreb dobivaju. U ovom drugom, organizacijskom i promotivnom dijelu, trudimo se biti što racionalniji pa od sponzora dobivamo materijale, boju i ostalo potrebno. Mi smo i dosad uspjeli uvijek opravdati sva sredstva koja dobijemo, i uz velik angažman naših vlastitih sredstava napraviti nešto što publika uvijek zna na kraju prepoznati i vrednovati. Vjerujem da će to biti slučaj i s ovom izložbom.

Zadnjeg dana Izložbe Vlaho Bukovac 1/3 – pariško razdoblje stvorio se povelik red ovdje ispred Klovićevih dvora. Koliko često vidate takve prizore?

U zadnje vrijeme dosta često, na naše oduševljenje i radost. I naše je veselje još veće jer govorimo o izložbama hrvatskih umjetnika. Sad smo imali Bukovca, a prije su bili redovi i za Lipovca, Crnčića. To je ono što naša publika očekuje kod nas – velike, ekskluzivne, vrhunski pripremljene i producirane izložbe s jakim znanstvenim pokrićem. Naši katalogi mogu biti standardna literatura i za studente povijesti umjetnosti. Bukovčeva izložba trajala je vrlo kratko, no imali smo četrdeset tisuća posjetitelja u sedam tjedana. Prošle godine imali smo izložbu *Zagreb–Beč oko 1900*, koju je također vidjelo oko 40.000 ljudi. Nakon toga ta je izložba bila postavljena u Beču, pa ju je vidjelo još 80.000. E, to su cifre zbog kojih je lijepo raditi u galeriji.

I u prošlosti bilo je dobrih razdoblja, ali došlo je i do zaokreta u programskoj koncepciji pa se srozala posjećenost. Nakon jednoga takva razdoblja uspjeli smo preokrenuti trend i to su nam najbolje godine. Prošle godine imali smo 400.000 posjetitelja! To su brojke na koje bi bile ponosne i naše nogometne lige. Naravno, tu su uračunati i posjetitelji nekih događanja koja nama nisu osnovni posao, npr. u vrijeme adventa imali smo kućice, no istodobno su zbog toga tisuće ljudi pogledale izložbu.

Pročitao sam podatak da ste u 2017. bili najposjećeniji muzej u Hrvatskoj, ako izuzmemo Arheološki muzej Istre, koji uključuje i pulski amfiteatar. Jesu li ti podaci točni?

Jesu. Kada prodete kroz Klovićeve dvore, tu je uvijek gužva. Naše izložbe nisu samo izložbe Bukovca, Crnčića, Joba, nego su to neke nove valorizacije priznatih umjetnika, nekakva nova otkrića, znanstveni radovi. Recimo sad, na Bukovčevoj izložbi, imali smo stručnjake iz Češke, Amerike, Srbije, koji su radili disertacije. I u samoj pripremi te izložbe trudili smo se okupiti najbolji tim. Sve najrelevantnije stručnjake za područje, s tim da dodamo novu vrijednost Bukovcu, koji je najpoznatiji i najskuplji hrvatski umjetnik. Tako da smo imali i novih otkrića, posebno za slike za koje se nije znalo gdje su, tko im je vlasnik.

Posebno mi je drago što smo imali sliku *Isus, prijatelj malenih*. Dimenzije slike su 4,5 x 3 m, tako da je bio izazov uopće iznijeti je iz Franjevačkog samostana u Tomislavgradu.

Snimio Mirko Cvjetko

Kako ste je dopremili?

Tu smo sliku dobili uz svesrdnu pomoć gvardijana samostana i Hrvatskoga restauratorskog zavoda. Slika je prvo skinuta sa zida, pa se motala na poseban valjak. Kombi Klovićevih dvora onda ju je doveo u Restauratorski zavod, tamo se ponovno restaurirala, potom se opet motala na valjak i dovela u dvoranu, jer ona ne može proći kroz vrata. U dvorani se onda ponovno razmotala, nategnula na podokvir i okvir i stavljena je na zid. Isti se proces ponovio u povratku. Postupak je bio zahtjevan, ali jednostavno htjeli smo pokazati jedno od najvažnijih Bukovčevih djela zagrebačkoj publici. To je tajna zašto su u Galeriji Klovićevi dvori toliki redovi. Danas nije dovoljno postaviti izložbu, staviti slike na zid i sastaviti katalog, vi morate raditi i priče, morate ljude zainteresirati za određenu fazu ili umjetnika i ljudi se moraju osjećati povlaštenima kada dođu u sam prostor izložbe. Izložba mora biti zanimljiva i povjesničarima umjetnosti, i umjetnicima, i kritičarima, ali i bakama s unucima ili bračnim parovima, koji ne moraju znati koji je Bukovac iz kojeg razdoblja. No sve skupa treba ostaviti dojam, kada dodete u galeriju, morate osjetiti uzbuđenje, u cijelom prostoru sve mora voditi tomu da se osjećate dobro. To je način razmišljanja, mene i Klovićevih dvora, i zasad nam ide jako dobro. Sve su nam izložbe izvršno posjećene. Imamo obilje medijskih objava, onda s tim mnogo lakše nalazite i sponzore.

Iz vašeg odgovora vidi se da ste na poziciju ravnatelja došli s dužnosti voditelja marketinga. U kojoj je mjeri u hrvatskim kulturnim ustanovama razvijena svijest o važnosti marketinga?

To u Hrvatskoj ide dosta sporo. Konkretno ja u Klovićevim dvorima radim već više od dvadeset godina, od toga kao diplomirani ekonomist niz godina u marketingu. Iteka-ko smo svjesni važnosti marketinga danas. No primaran je sadržaj i sve morate vrhunski obraditi. No, ponavljam, danas nije dovoljno da postavite slike na bijele zidove da ljudi budu zadovoljni. Struka možda da. Vi morate dobiti priču. Mora vam biti zanimljivo, morate sve znati o tome. Ali ne da sve znate jer vas vodi vodič, pa da vam on objašnjava. Recimo, Bukovac je imao život kao iz Dickensovih priča. Od njegova odrastanja u Cavtatu, plovidbe na brodovima kao mornar, Latinske Amerike, Amerike, oslikavanja vlakova, Indijanaca. Poslali su ga rodbini, onda mu je stric umro pa ga je teta s jedanaest godina poslala umjesto u internat na učenje u popravni dom. A nije znao ni jezik. Nakon godinu dana učitelji su srećom prepoznali da je dobar i miran dečko pa su ga poslali teti, koja ga je vratila u Cavtat. To je zanimljiva stvar i sve to treba ispričati.

Ili, recimo, Jobov slučaj. Četiri ili pet slika izloženih u jednoj dvorani prikazuje ludnicu ili ludake. U umjetničkom smislu ta slika ima svoje značenje, ali mnogo vam više znači kad saznate da je njega tata preko strica kao zdrava čovjeka stavio u ludnicu da ne ide u Prvi svjetski rat. Bio je u ludnici u Supetru nekoliko godina i zamalo i sam poludio. I kad znate tu informaciju, sasvim drukčije doživljavate te slike, tu dvoranu, možda čak i cijelu izložbu.

Bitna je stvar da takve podatke iznesete pred posjetitelje, u tome se možda razlikujemo od nekih drugih institucija. Nije da drugdje u Hrvatskoj nema izložbi s kojima ja ne bih bio posve zadovoljan. Ali mi se u Klo-

vičevim dvorima baš jako trudimo da naše izložbe budu doživljaj i vama, i vašoj ženi, i njezinoj mami, i kumi. Ako napravite nešto zanimljivo, stvorite dramaturgiju iz sobe u sobu, to je ono radi čega ljudi dolaze u Klovičeve dvore. Kod nas nisu nikad samo slike na zidu.

Po čemu se još Klovičevi dvori razlikuju od drugih izložbenih prostora?

Mi smo svoj veliki defekt uz mnogo truda pretvorili u efekt. Golemo smo zdanje koje nije muzej, nema stalnoga postava, nema umjetnina koje bi izložilo. Mi smo tipična *Kunsthalle*, ono što svaki veći europski grad ima. Prostor u kojemu radite retrospektive poznatih i priznatih autora i gdje ste onda u mogućnosti ugostiti i velike svjetske umjetničke izložbe. Naravno, to je jako teško jer mi imamo godišnje po trideset izložbi. Ulažemo mnogo truda, puno iskustava iz prošlih vremena, još od ravnatelja Sorića koji je krenuo s tim velikim izložbama, poput drevne kineske kulture. Na suvremenu umjetnost, koju ja osobno cijenim, ne možemo staviti akcent, jer za to postoje druga mjesta i galerije koje su se već profilirale u tom smjeru. Mi smo programskim zaokretom u nedavno vrijeme izgubili staru publiku koja je bila navikla doći u galeriju, a nova nije došla. Znali smo imati istodobno po tri-četiri veoma slabo posjećene izložbe. No u posljednje smo vrijeme situaciju uspjeli preokrenuti.

Kako biste definirali svoju publiku?

Posjećuju nas velike skupine školaraca, ali naša je publika redovito ona u dobi od 35 godina i starija. I mi tako s njima komuniciramo. Bukovca su vidjele dakako tisuće djece s roditeljima, to je nama i cilj, da njegujemo neke prave vrijednosti, u kulturnom

smislu. Po meni umjetnost bi uvijek morala biti nešto lijepo, Božji dar. Mi mislimo da je umjetnost još od praljudi stvorena za nešto lijepo. Da je to nešto gdje uz Božji dar ide i mnogo školovanja, truda, da biste dobili slike poput Bukovčevih.

Stalno se vraćamo na Bukovca. Što biste rekli, koja je njegova uloga u europskom kontekstu? Zna li se za njega izvan granica Hrvatske?

Dat ću vam prvo primjer izložbe *Zagreb-Beč*. Kad smo prvi put došli k njima u Muzej Belvedere, bili su ravnodušni, da ne velim da su bili nezainteresirani. Ali kad smo se ispravno akreditirali, kad su došla gospoda iz Beča, umjetnički ravnatelj i voditelj Belvedere i vidjeli da je naša galerija dobro opremljena zgrada u samu središtu grada, da mi imamo bogata iskustva sa velikim izložbama, da ne tražimo Klimta, nego da imamo mnogo širi kontekst, gdje bismo htjeli povezati Zagreb i Beč, umjetnike koji su istovremeno radili i družili se. Onda su pristali i dali nam sva djela koja smo tražili. I toliko im se svidio taj projekt da su ga poželjeli financirati i organizirati u Beču, što me čini ponosnim. To je bilo prvi put da takva ustanova u Beču postavi izložbu koja je trajala gotovo pet mjeseci, na kojoj je bilo 80.000 posjetitelja. Sad da se vratim na vaše pitanje, na poraznu činjenicu koja je krivnja svih nas koji se time bavimo. Naime, ravnateljica Belvedere uopće ne zna tko je Bukovac, ne znaju da imaju jednog Bukovca negdje u depou, ne znaju tko je Meštrović. Nama se čini da svi znaju, no uzmite svjetske presjeka povijesti umjetnosti 20. stoljeća i u njima nemate ni jednoga jedinog Hrvata. Nigdje. To bi trebala biti misija svih institucija koje se bave kulturom, promovi-

ranje naših umjetnika, ali stavljanje u onaj kontekst i okvir u kojem su oni bili. Znači, Bukovac je bio jedan od najvećih slikara, ne samo kod nas nego i u Beču. Vrlo je malo ljudi portretiralo cara. Ali nitko se nije bavio promocijom Bukovca u europskim okvirima. Rezultat toga je porazan.

Posljednjih godina u Zagrebu svjedočimo brojnim privatnim projektima, koji sebe nazivaju muzejima. Muzej iluzija, Muzej torture, Muzej osamdesetih... Kako gledate na te inicijative?

Meni je drago da ima što više muzeja i galerija i volio bih da ih bude što više u budućnosti, ali da oni opstanu na tržištu. Jedini sud o umjetnosti daje vrijeme. Nekad je kod nas bila avangarda, pa više nije. Ja mogu imati svoj sud, ali pravi sud daje vrijeme. Ono što ne bude zanimljivo osmišljeno, koncipirano, producirano na dobar način, vrijeme će pregaziti. Vi imate s druge strane Muzej prekinutih veza, koji su prodali svoju franšizu cijelom svijetu, gdje su vam redovi, gomile ljudi, to se mora priznati. To je muzej bez jednoga jedinog eksponata, a ljudi dolaze, i to je dobra stvar. Bilo bi mi drago da ima i petsto muzeja u Zagrebu, i da svi imaju publiku. To mi je draže nego kad vidim da mladi ljudi ne idu van, da ne čitaju.

Kako ih više približiti kulturi?

Nisu oni krivi ako ne idu, nego se trebamo pitati objašnjavamo li im možda na zastarjeli način. Imam dvoje odrasle djece koji drukčije od mene doživljavaju svijet. Ja sam drukčije doživljavao knjige, gutao sam ih, no moj sin, koji je izvrstan student, često uzme knjigu i pročita na tabletu. Ja sam volio i papir i miris knjige, volio sam ploče... Danas se sve promijenilo pa moramo mije-

njati način na koji ćemo doprijeti do mlade publike. Govorimo, recimo, o koncertu klasične glazbe. Ne morate ga voljeti, ali morate znati prepoznati da je netko posvetio cijeli život tomu, to mladež treba naučiti. Ne mora vam se sviđati klasika, nećete je slušati u autu kad idete na more ili rodendan, ali u tom trenu trebate znati da taj netko tko svira taj jedan ton, koji se možda vama ne sviđa, da je cijeli život žrtvovao za to. Da ste povlašteni što ga slušate. Od osnovne naobrazbe, srednje, dok su druga djeca igrala nogomet, on je pokušavao dobiti savršen zvuk na violini. Ne morate to voljeti, ali morate prepoznati da je to životni trud. Isto je kod slika, ne može se djecu natjerati, idi sad pogledaj izložbu pa ćeš zavoljeti umjetnost. No cijelo društvo mora doći do toga. Profesori moraju biti adekvatno plaćeni da bi podučavali našu djecu, ljudi koji rade u kulturnim institucijama... U Rusiji su stvari drukčije. Oni bi sigurno rekli da im je jedna od stvari na koju su osobito ponosni kultura. Jako su ponosni na svoje pisce, skladatelje, slikare, muzeje. U kazalištu redovito srećete obitelji s djecom. Njima je to svetkovina. Nažalost, nama zbog povijesti i inih razloga nedostaje taj dio i naša je zadaća da na tome radimo.

Što pripremate u sljedećem razdoblju?

Planiramo veliku retrospektivu Nevenke Arbanas, stogodišnjica je Reiserova rođenja i na programu je njegova velika retrospektiva, potkraj godine Becić. Planirani nastavak Bukovca, zagrebačko i praško razdoblje, prebacili smo u iduću godinu jer potkraj ove godine Umjetnički paviljon priprema Bukovčevu izložbu u povodu svoga jubileja. No već imamo nova otkrića, nove vlasnike, i siguran sam da će se mnogi iznenaditi.